

VIII Europejskie Sympozjum Badań nad Nietoperzami (Kraków, 23–27 VIII 1999 r.)

Sympozjum z tego cyklu odbyło się w Polsce po raz pierwszy, a jego głównym organizatorem było Centrum Informacji Chiropterologicznej działające przy Instytucie Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie. Spotkanie zgromadziło ok. 200 uczestników z 28 państw Europy, a także ze Stanów Zjednoczonych i Azji (Azerbejdżan, Tadżykistan, Turcja, pracujący za Uralem Rosjanie). Hasłem przewodnim Sympozjum było: „Nietoperze i człowiek – milion lat koegzystencji”. Jako miejsce obrad wybrano obiekty krakowskiej Akademii Wychowania Fizycznego. Jeśli wziąć pod uwagę salę obrad i miejsca prezentacji plakatów był to wybór nie najgorszy. Nie da się tego powiedzieć o miejscu zakwaterowania. Hotel letni AWF okazał się być kompromitująco zaniedbany (zagrzybione ściany, a w niektórych pokojach obficie odpadające tynki, których nikt nie sprzątał).

Pod względem merytorycznym Sympozjum nie odbiegało zasadniczo od poprzedniego. Nie zaznaczył się też jakiś szczególny postęp w badaniach chiropterologicznych (nowe metody). Nasilono prace nad zmiennością wybiórczości środowiskowej u różnych gatunków nietoperzy w różnych częściach ich arealów. Coraz powszechniej przy badaniu zagadnień ekologicznych stosowane są metody radiotelemetrii. W ten sposób określono penetrację łąwiecką mozaiki środowisk przez podkowca małego *Rhinolophus hipposideros* w Wielkiej Brytanii (F. Bontadina i in.), podkowca dużego *Rhinolophus ferrumequinum* w Luksemburgu (J. B. Pir), nocka dużego *Myotis myotis* w Szwajcarii (R. Güttinger) i Portugalii (A. Rainho i J. M. Palmeirim), nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii* w Wielkiej Brytanii (H. Schofield i C. Morris), nocka Natterera *Myotis nattereri* w Niemczech i Szwajcarii (A. Illi i V. Ziswiler) oraz Wielkiej Brytanii (P. G. Smith). Prowadzono badania nad zasiedlaniem letnich schronień przez nietoperze. Ciekawe

wyniki przyniosły prace dotyczące gatunków leśnych, prowadzone m. in. w Polsce (I. Ruczyński i I. Ruczyńska), we Włoszech (G. Dondini i S. Vergari), Niemczech (S. Prokoph i A. Zahn) i Belgii (B. van der Wijden i in.; S. Verkem i in.).

Wybiórczość środowiskową badano też przy użyciu detektorów ultradźwiękowych. M. Labocha i A. Rachwald porównali zagęszczenia żerujących nietoperzy w zagospodarowanych i naturalnych drzewostanach polskiej części Puszczy Białowieskiej. Stwierdzili m. in., że otwarte przestrzenie były częściej odwiedzane przez nietoperze w parku narodowym niż w lesie gospodarczym, a osobniki wydające głosy socjalne liczniej występują w lasach nie zagospodarowanych. W Czechach Z. Řehák i J. Zůkal zbadali żerowanie nietoperzy w różnych środowiskach, stwierdzając, że do najbardziej eurytopowych gatunków należą: mroczek późny *Eptesicus serotinus*, borowiec wielki *Nyctalus noctula*, nocek duży *Myotis myotis*, nocek wąsatek *Myotis mystacinus* lub nocek Brandta *Myotis brandtii*, karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*, gacek brunatny *Plecotus auritus* i gacek szary *Plecotus austriacus*. Ścisłe związane z jednym typem żerowiska okazały się: nocek rudy *Myotis daubentonii*, nocek Natterera *Myotis nattereri* i nocek orzęsiony *Myotis emarginatus*.

Wiele wystąpień dotyczyło diety europejskich gatunków nietoperzy. W porównaniu z poprzednim sympozjum było ich wyraźnie więcej, co świadczy o rosnącym zainteresowaniu tym zagadnieniem, mimo istotnych trudności metodycznych i związanych z tym ograniczeń w interpretacji wyników. Rozdrobniony materiał pochodzący z odchodów często nie pozwala bowiem na oznaczanie gatunków ofiar. Stwierdzenie rodzaju lub rodziny bezkręgowców uniemożliwia zwykle określenie miejsca żerowania nietoperza. W zakresie tej problematyki ciekawy był plakat Ch. Harbusch (Luksemburg), która określiła wybiórczość ofiar u mrocza późnego *Eptesicus serotinus*, stwierdzając selektywność diety (głównie ok. 10 gatunków należących do 6 grup owadów). W trakcie sezonu letniego skład pokarmu tego nietoperza zmieniał się, dostosowując się do aktualnej dostępności ofiar.

Dwa holenderskie wystąpienia (P. Twisk; L. Bach i H. J. G. A. Limpens) dotyczyły wpływu ruchu drogowego na populacje nietoperzy. Mimo rozbudowanej sieci dróg w tym kraju, dopiero ostatnio podjęto ten temat i jak dotąd niewiele wiadomo, ile nietoperzy zabijają pojazdy i czy wpływa to istotnie na śmiertelność tych zwierząt.

W Czechach, Niemczech i na Węgrzech zauważono nasilający się proces synurbizacji borowca wielkiego *Nyctalus noctula*, wyrażający się nie tylko zwiększeniem się jego liczebności w miastach, ale również coraz częstszym użytkowaniem budynków jako letnich schronień. Na nizinach Polski G. Lesiński i współautorzy zbadali strukturę zgrupowań i użytkowanie krajobrazu przez nietoperze na terenach w różnym stopniu przekształconych przez człowieka. Celem referatu była ocena aktualnego stopnia synantropizacji poszczególnych gatunków i określenie pierwotnych cech zgrupowań nietoperzy w tej części Europy. Wykazano, że większość gatunków charakteryzuje się obecnie dużym stopniem synantropizacji, zwłaszcza w okresie hibernacji (brak naturalnych zimowisk – jaskiń). Przed osiedleniem się człowieka na tych ziemiach zgrupowania nietoperzy były prawdopodobnie uboższe w gatunki, z których większość odbywała sezonowe, długodystansowe migracje.

W godzinach popołudniowych pierwszego i trzeciego dnia obrad zorganizowano miniwarsztaty poświęcone: edukacji, taksonomii blisko spokrewnionych gatunków nietoperzy, ochronie nietoperzy w obiektach sakralnych, a także nietoperzom tropikalnym.

W trakcie obrad odbyło się otwarte spotkanie *Chiroptera Specialist Group* IUCN, podczas którego przedstawiono plany ochrony zagrożonych europejskich gatunków: nocka łydkowłosego *Myotis dasycneme* i podkowca dużego *Rhinolophus ferrumequinum*. L. Rodrigues (Portugalia) zaapelowała o pomoc w przygotowywanym właśnie projekcie, podsumowującym dotychczasową wiedzę na temat wędrówek europejskich nietoperzy.

Dzień przerwy w obradach wypełniły wycieczki na Wyżynę Krakowsko-Wieluńską w dwóch grupach: do Ojcowskiego Parku Narodowego lub do jednej z podkrakowskich dolin. Wieczorem obie grupy spotkały się na ognisku, świetnie zorganizowanym przez leśników w Puszczy Dulowskiej. Dodatkową atrakcją były liczne, efektowne ślady żerowania bobrów i ich tamy, a także przemykające nad koronami drzew nietoperze.

Symposium wykazało, że zainteresowanie nietoperzami jako obiektem badań nie zmniejszyło się w porównaniu z poprzednimi spotkaniami. Dzięki finansowemu wsparciu do Krakowa przyjechało wielu młodych chiropterologów z krajów dawnego Związku Radzieckiego. Mogli się oni pochwalić dużymi już osiągnięciami badawczymi, mimo stosunkowo skromnego wyposażenia w sprzęt niezbędny do podejmowania nowoczesnych badań.

Kolejne symposium będzie zorganizowane we Francji w 2002 roku.

Grzegorz Lesiński

Międzynarodowa konferencja naukowa na temat „Rola gleby w funkcjonowaniu ekosystemów” (Lublin, 7–10 IX 1999 r.)

Konferencja została zorganizowana przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, Zakład Gleboznawstwa Instytutu Nauk o Ziemi UMCS i Instytut Agrofizyki PAN pod auspicjami Międzynarodowej Unii Towarzystw Gleboznawczych. Miejscem obrad była aula Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W konferencji wzięło udział ok. 380 osób z Polski i ok. 50 osób z 17 innych krajów. Podczas 2-dniowych obrad wygłoszono 10 referatów plenarnych, 56 komunikatów na 6 sesjach problemowych oraz przedstawiono 207 prac na dwóch sesjach plakatowych.

Celem konferencji był przegląd dotychczasowego stanu badań gleboznawczych (przy dużym udziale badań agrofizycznych, chemicznych i mikrobiologicznych) oraz zwrócenie uwagi na ochronę i zrównoważone wykorzystanie gleb.

Referat wprowadzający „Rola gleby w funkcjonowaniu ekosystemów” wygłosił przewodniczący komitetu organizacyjnego prof. R. Dębicki. Autor zwrócił uwagę na specyficzną rolę gleb, które tworzą podstawy systemów ekologicznych dla większości gatunków roślin i zwierząt. W glebach występuje olbrzymia koncentracja i różnorodność